

**CENTRALNA BANKA
BOSNE I HERCEGOVINE**

Broj: 101- 17-2-4148/11

Sarajevo, 20.12.2011

Na osnovu člana 53. Pravilnika Centralne banke Bosne i Hercegovine, UV broj: 120/05 od 29. juna 2005. godine, 100-UV broj: 66/10 od 29. aprila 2010. godine i 100-UV broj: 130/11 od 30. marta 2011. godine, guverner Centralne banke Bosne i Hercegovine, donosi

U P U T S T V O

za kompilaciju i prezentaciju statistike monetarnog i finansijskog sektora na osnovu standardnih izvještajnih formi

Uvod

1. Ovim uputstvom se definišu osnovna pravila i koncepti za kompilaciju i prezentaciju statistike monetarnog i finansijskog sektora, u skladu s metodologijom Međunarodnog monetarnog fonda (dalje: MMF).
2. Korištenje pravila i koncepata iz prethodne tačke, jedinstveni pristup za identifikovanje, klasifikovanje i knjiženje stanja finansijskih i nefinansijskih sredstava i obaveza finansijskog sektora, vrši se u cilju promovisanja konzistentnosti između podataka kreditora i dužnika na međunarodnom nivou, obezbjeđenja konzistentnosti s drugim setovima makrostatistika i omogućavanja poređenja između zemalja.
3. Monetarna statistika sadrži podatke o stanju i tokovima finansijskih i nefinansijskih sredstava i obaveza finansijskog sektora te zemlje.
4. Monetarna statistika koju kompilira i publikuje Centralna banka Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Centralna banka) proizvodi harmonizovane podatke o stanju finansijskih i nefinansijskih sredstava i obaveza finansijskog sektora Bosne i Hercegovine.
5. Finansijski sektor u Bosni i Hercegovini u smislu ovoga uputstva predstavljaju:
  - a) Centralna banka - pod kojom se podrazumijeva Centralna banka Bosne i Hercegovine osnovana Zakonom o Centralnoj banci Bosne i Hercegovine,
  - b) banke - pod kojima se podrazumijevaju pravna lica koja obavljaju poslove primanja novčanih depozita, davanja kredita i drugih poslova u skladu s važećim entitetskim zakonima o bankama, i
  - c) ostale finansijske institucije iz Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: OFI) - pod kojima se podrazumijevaju subjekti čije su nadležnosti, rad i poslovanje regulisani entitetskim zakonima a koji se bave finansijskim posredovanjem, pomaganjem funkcionisanja različitih segmenta finansijskog sistema i koji ne obavljaju poslove prikupljanja depozita.

6. OFI, u smislu ovoga uputstva, čine: osiguravajuća društva, investicioni fondovi, društva za lizing, mikrokreditne organizacije, brokerske kuće i berze.

Metodološki koncept

7. Osnovni izvještaji za kompilaciju monetarne statistike jesu standardne izvještajne forme (engl. Standardized Report Forms) (u daljem tekstu: SRF). Kompilacija i prezentacija SRF-a, koje u suštini predstavljaju bilanse stanja, dalje agregiranje i kombinovanje sektorskih bilansa u konsolidovane preglede, bazira se na međunarodnim standardima statističkog izvještavanja i preporukama utvrđenim:

- Priručnikom za monetarnu i finansijsku statistiku, MMF, 2000,
- Vodičem za kompilaciju monetarne i finansijske statistike, MMF, 2007
- Sistemom nacionalnih računa – SNA 93, UN, i
- Izvještajem Misije MMF-a za monetarnu i finansijsku statistiku u Bosni i Hercegovini iz aprila 2011. godine.

Izvještajne jedinice

8. Izvještajne jedinice za kompilaciju monetarne statistike jesu Centralna banka, banke, OFI i Razvojna banka Federacije Bosne i Hercegovine, čije su nadležnosti, rad i poslovanje definisani Zakonom o Razvojnoj banci Federacije Bosne i Hercegovine.

Kompilacija i publikovanje podataka

9. Kompilacija podataka za izradu monetarne statistike od navedenih izvještajnih jedinica se vrši putem SRF-a. Podaci se prikupljaju i dostavljaju Službi za statistiku monetarnog i finansijskog sektora Centralne banke (dalje: Služba), elektronskim putem u Excel formatu, a po potrebi i u drugom elektronskom formatu.

10. Izvještaj 1SR, Odjeljenje za računovodstvo i finansije Centralnog ureda Centralne banke dostavlja Službi, najkasnije 20 kalendarskih dana po isteku izvještajnog mjeseca. Izvještaj 2SR, banke dostavljaju nadležnoj glavnoj jedinici Centralne banke, na kontrolu i obradu, najkasnije 15 kalendarskih dana po isteku izvještajnog mjeseca. Glavne jedinice Centralne banke obrađene izvještaje dostavljaju Službi, najkasnije u roku od narednih pet kalendarskih dana.

11. Izuzetak od rokova iz prethodne tačke čine podaci za decembar izvještajne godine koji se dostavljaju kao privremeni i konačni podaci. Rok za dostavu privremenih podataka za decembar izvještajne godine, produžava se bankama za pet do sedam kalendarskih dana u odnosu na naprijed navedene rokove, a konačni decembarski podaci dostavljaju se u prvoj sedmici marta.

12. Izvještaje 4SR dostavljaju OFI neposredno Službi, najkasnije tri mjeseca po isteku izvještajnog perioda. Dostavljeni izvještaji se smatraju konačnim, osim u slučaju revizije podataka. Radi kontrole vjerodostojnosti prikupljaju se i potpisani izvještaji u papirnoj formi, ukoliko ne postoji opcija skeniranja izvještaja s potpisom.

13. Kompilacija SRF-a bilansa stanja i konsolidovanih pregleda je organizovana kroz prvi i drugi nivo.

14. Prvi nivo kompilacije podrazumijeva prikupljanje podataka putem SRF-a o stanju sredstava i obaveza pojedinačnih izvještajnih jedinica. Slijedeća faza je agregiranje izvještajnih jedinica u sektorske bilanse stanja. Sektorski bilansi sadrže detaljne podatke o stanju finansijskih i nefinansijskih sredstava i obaveza podsektorskog bilansa Centralne banke, banaka (depozitarnih institucija) i OFI-ja. Prikupljaju se slijedeći SRF-ovi:

- 1SR – Bilans stanja Centralne banke,
- 2SR – Bilans stanja banaka, i
- 4SR – Bilans stanja OFI.

15. Drugi nivo kompilacije podrazumijeva konsolidaciju podataka iz sektorskih bilansa stanja u konsolidovane preglede. Monetarni pregled je konsolidovani pregled depozitarnih institucija sa svojim komponentama, odnosno konsolidovanim pregledom Centralne banke (monetarne vlasti) i konsolidovanim pregledom banaka. Monetarni pregled sadrži srž podataka za makroekonomsku analizu, kao što su podaci o stanju obaveza banaka koje su komponenta novca u širem smislu riječi po nacionalnoj definiciji, stanja potraživanja banaka od drugih sektora ekonomije, a takođe sadrži i potraživanja i obaveze prema nerezidentima kao i ostala sredstva i obaveze. Monetarni pregled omogućava praćenje mehanizma multipliciranja monetarne baze u agregat, novčanu masu na nivou države. Monetarni pregled je osnovni alat za kreatora monetarne politike u procesu formulisanja i kontrolisanja smjernica monetarne politike.

16. Konsolidovani pregledi jesu:

- Bilans stanja Centralne banke (monetarne vlasti),
- Konsolidovani pregled banaka u Bosni i Hercegovini,
- Monetarni pregled (konsolidovani pregled monetarnih vlasti, konsolidovani pregled banaka u Bosni i Hercegovini),
- Konsolidovani pregled OFI-ja u Bosni i Hercegovini, i
- Konsolidovani pregled ukupnog finansijskog sektora u Bosni i Hercegovini (monetarni pregled, konsolidovani pregled OFI-ja u Bosni i Hercegovini).

Revizija podataka

17. Revizija publikovanih podataka vrši se prvog narednog izvještajnog mjeseca, u slučaju:

- dostavljanja novih korigovanih informacija i podataka od izvještajnih jedinica, i
- metodoloških promjena u procedurama kompilacije bilansa stanja i konsolidovanih pregleda.

18. Revidirani podaci se označavaju fusnotom, kojom se objašnjava nastala promjena. Revizija podataka u serijama podataka se vrši od momenta nastanka promjene koja je rezultirala promjenom u seriji podataka, ako postoje uslovi za to. U slučaju promjene u prezentaciji, kao što je publikovanje novog indikatora, instrumenta ili slično, istorijska serija podataka se revidira od momenta uvođenja novog indikatora, ako za to postoje odgovarajući uslovi.

Pravila, koncepti i principi za kompilaciju

bilansa stanja i konsolidovanih pregleda

19. U procesu kompilacije SRF-a bilansa stanja i konsolidovanih pregleda poštuju se slijedeća pravila i koncepti:

a) Jedinica nacionalne valute (domaća valuta) - standardna jedinica za prezentovanje podataka monetarne statistike je nacionalna valuta, konvertibilna marka (KM). U skladu s tim, stanja sredstava i obaveza u bilansu stanja denominirana u stranoj valuti se preračunavaju u domaću valutu. Stanja u stranoj valuti se preračunavaju u domaću valutu primjenjujući srednji kurs, odgovarajuće valute, iz kursne liste Centralne banke, na poslednji dan izvještajnog mjeseca na koji se bilansi stanja odnose;

b) Vrednovanje - osnovni princip za procjenu vrijednosti finansijskih sredstava i obaveza u izvještajima je korištenje tržišnih cijena ili procjena tržišnih cijena za vrednovanje finansijske aktive i pasive u bilansu stanja. Ovaj princip vrednovanja se primjenjuje na aktivu i pasivu u formi depozita i kredita, kao i većine kategorija ostalih potraživanja i pasive i za pasivu u formi dionica i vrijednosnih papira. U skladu s Priručnikom MMF-a za monetarnu i finansijsku statistiku (2000), obračunate kamate na depozite, kredite i vrijednosne papire, osim dionica, uključene su u preostali iznos finansijske aktive ili pasive, umjesto da budu tretirane kao dio ostale aktive ili ostale pasive. Naknade, provizije, takse i slična plaćanja se smatraju prihodom i u skladu s tim su isključeni iz ovog principa vrednovanja. Stanje finansijske aktive i pasive se vrednuje na osnovi tržišnih cijena važećih za vrijeme pripreme bilansa stanja;

c) Rezidentnost - za pravilnu izradu izvještaja bilansa stanja prvenstveno je neophodno definisati razlike između rezidenata i nerezidenata. Rezidentnost klijenata se određuje na osnovu centra ekonomskog interesa institucionalne jedinice. Sve jedinice koje imaju prebivalište, sjedište, mjesto obavljanja djelatnosti, fiksnu aktivu, centar ekonomskog interesa na teritoriji zemlje u kojoj su uključene u značajan broj ekonomskih aktivnosti se tretiraju kao rezidenti.

20. Principi za kompilaciju bilansa stanja i dalju konsolidaciju jesu:

a) Agregacija - princip agregacije podrazumijeva agregiranje podataka o zalihama ili stanju za sve institucionalne jedinice u okviru sektora ili podsektora ili agregiranje aktive i pasive po standardnim kategorijama;

b) Konsolidacija - princip konsolidacije, podrazumijeva eliminaciju stanja koja se javljaju između izvještajnih jedinica, rezidenata zemlje iste grupe u kojoj su grupisani. Institucionalne jedinice uključuju sjedišta ili filijale, gdje se podaci konsoliduju eliminacijom međusobnih potraživanja i obaveza;

c) Netiranje - osnovni princip za kompilaciju monetarne statistike prema Priručniku za MFS jeste da podatke treba prikupljati na bruto osnovi, što znači da potraživanja prema određenom klijentu ne treba prebijati s obavezama prema tom istom klijentu. U izuzetnim slučajevima neophodno je kompilirati podatke na neto osnovi jer nisu dostupni podaci na bruto osnovi, ali je bitno napraviti razliku između kompiliranja i prezentovanja podataka na neto osnovama zbog analitičke korisnosti tih podataka (npr. neke kategorije podatka u monetarnom pregledu, kao što su strana aktiva, potraživanja od centralne vlade i ostale stavke prezentirane su na neto osnovi iz praktičnih razloga za analitičke svrhe).

***Kompilacija SRF-a
1SR, 2SR i 4SR***

21. Prikupljaju se tri vrste SRF-a koji u konačnici predstavljaju bilanse stanja, tj. pregled finansijskih sredstava i obaveza kao i nefinansijske aktive određenih podsektora u okviru finansijskog sektora, usklađeni s metodologijom preporučenom u MMF-ovom Priručniku za monetarnu i finansijsku statistiku, kako slijedi:

a) 1SR - Bilans stanja Centralne banke - izvještaj 1SR uključuje podatke finansijskih i nefinansijskih sredstava i obaveza Centralne banke, uključujući i sredstva i obaveze Centralnog ureda Centralne banke i svih glavnih jedinica i filijala Centralne banke.

b) 2SR - Bilans stanja banaka - izvještaj 2SR uključuje finansijska i nefinansijska sredstva i obaveze banaka koje imaju dozvolu za rad nadležne agencije za bankarstvo kao i finansijska i nefinansijska sredstva i obaveze Razvojne banke Federacije Bosne i Hercegovine. Banke za dostavu podataka Centralnoj banci koriste izvještaj 2SR – prošireni, koji u odnosu na originalni izvještaj 2SR, uključuje detaljniju podjelu po sektorima. Cilj ovog izvještaja je da proizvede harmonizovane podatke o stanju finansijske i nefinansijske aktive i pasive svih rezidentnih jedinica finansijskog sektora koje kreiraju pasivu uključenu u nacionalnu definiciju novčane mase. Ovaj izvještaj treba uključiti i obračun sredstava za banke koje prolaze kroz proces reorganizacije ili koje su u procesu likvidacije.

c) 4SR - Bilans stanja OFI-ja - izvještaj 4SR uključuje podatke o finansijskim i nefinansijskim sredstvima i obavezama svih ostalih rezidentnih finansijskih institucija iz Bosne i Hercegovine i proizvodi harmonizovane podatke cijelog sektora OFI-ja u Bosni i Hercegovini. Ovaj izvještaj, po mogućnosti, trebao bi obuhvatiti podatke za sve jedinice u sektoru finansijskih institucija, osim depozitnih institucija koje su obuhvaćene izvještajima 1SR i 2SR.

22. Bilansi stanja iz prethodne tačke predstavljaju sredstva i obaveze, odnosno aktivu i pasivu, uključujući i dionice i ostalu aktivu, na kraju izvještajnog perioda. Sva aktiva i pasiva se izvještava u skladu s rezidentnošću klijenta i predstavlja se u jedinici nacionalne valute (konvertibilna marka - KM).

***Klasifikacija finansijske aktive i pasive
po finansijskim instrumentima u SRF-u***

23. Finansijska aktiva i pasiva u SRF-u, tj. bilansu stanja prezentuje se u skladu sa standardnom klasifikacijom finansijskih instrumenata utvrđenoj u Priručniku za monetarnu i finansijsku statistiku (konzistentno s klasifikacijom u SNA 93 i ESA 95). U skladu s tom klasifikacijom, finansijska aktiva i pasiva, u monetarnom bilansu stanja, prezentuje se po tipu finansijskih instrumenta, kako slijedi:

- Monetarno zlato i Specijalna prava vučenja (SDR);
- Valuta i depoziti (uključujući prenosive ili transferibilne depozite i ostale depozite);
- Vrijednosne papire, osim dionica;
- Kredite;
- Dionice i ostalu aktivu;
- Ostala potraživanja i obaveze (uključujući trgovinske kredite, avanse i ostale račune);
- Nefinansijska aktiva se identifikuje kao posebna kategorija aktive za potrebe kompilacije bilansa stanja.

24. Za valutu, depozite i vrijednosne papire, osim dionica, pozicije finansijskih instrumenata se dijele u pozicije po valutama (domaća valuta i strana valuta), na osnovu njihove uključenosti/isključenosti u nacionalnu definiciju novčane mase.

25. Strukturu bilansa stanja Centralne banke (1SR), banaka (2SR) i OFI-ja (4SR), čine slijedeći finansijski instrumenti:

- a) Aktiva
  - Monetarno zlato i SDR,
  - Valuta i depoziti,
  - Vrijednosni papiri, osim dionica,
  - Krediti (zajmovi),
  - Dionice i ostali vlastiti kapital,
  - Tehničke rezerve za osiguranja,
  - Finansijski derivati,
  - Ostala potraživanja,
  - Nefinansijska aktiva
- b) Pasiva
  - Novac u opticaju
  - Depoziti uključeni u novčanu masu
  - Depoziti isključeni iz novčane mase
  - Vrijednosni papiri, izuzev dionica, uključeni u novčanu masu
  - Vrijednosni papiri, izuzev dionica, isključeni iz novčane mase
  - Krediti
  - Tehničke rezerve osiguranja
  - Ostala pasiva
  - Dionice i drugi kapital

Aktiva

Monetarno zlato i SDR

26. Monetarno zlato predstavlja zlato koje centralna banka drži u okviru svojih zvaničnih deviznih rezervi. Držanje zlata koje nije sastavni dio zvaničnih deviznih rezervi se klasifikuje kao nefinansijska aktiva. SDR predstavlja međunarodne rezerve formirane od strane MMF-a, s ciljem nadopune već postojećih službenih deviznih rezervi. SDR predstavlja bezuslovno pravo na primanje deviznih ili ostalih sredstava rezervi od ostalih država članica MMF-a. Monetarno zlato i SDR su uključeni samo u izvještaj 1SR - Bilans stanja Centralne banke.

Valuta i depoziti

27. Valuta uključuje novčanice i kovanice koje imaju fiksnu nominalnu vrijednost, izdate su od centralne banke i služe kao legalno sredstvo plaćanja u domaćoj ekonomiji. Zlato i komemorativne kovanice numizmatičke vrijednosti koje nisu u opticaju, odnosno cirkulaciji, klasifikuju se kao nefinansijska aktiva. Valuta takođe uključuje stranu valutu, tj. novčanice i kovanice izdate od nerezidenata, uglavnom centralnih banaka ili stranih vlada.

28. Depoziti se klasifikuju u dvije osnovne komponente - prenosive ili transferibilne depozite i ostale depozite:

- a) Prenosivi ili transferibilni depoziti uključuju:
- depozite koji su raspoloživi na zahtjev, bez ograničenja ili naknada bilo koje vrste;
  - depozite koji mogu biti direktno upotrijebljeni za plaćanje putem čekova, mjenica, žiro naloga itd.;
  - prenosivi depoziti uključuju posebne štedne račune s mogućnošću direktnog plaćanja trećim stranama, salda na štednim računima koji se automatski prebacuju na uobičajene prenosive depozite, kao i dionice fondova,
- b) Ostali depoziti uključuju:
- depozite po viđenju (dozvoljavaju automatsko povlačenje, ali ne i plaćanje trećim stranama);
  - štedne i oročene depozite;
  - ostale depozite - ostalo.

29. Vrednovanje depozita se razlikuje od osnovnog principa vrednovanja, jer se depoziti iskazuju u njihovoj knjigovodstvenoj vrijednosti (neizmireni iznos plus obračunata kamata).

Vrijednosni papiri, osim dionica

30. Vrijednosni papiri, osim dionica, jesu prenosivi instrumenti koji služe kao dokaz da jedinice imaju obaveze koje se poravnavaju osiguranjem gotovinskih sredstava, finansijskih instrumenata ili nekog drugog sredstva koje ima ekonomsku vrijednost. U ovu grupu se ubrajaju: vladine trezorske mjenice, vladine obveznice, korporativne obveznice i dužnički instrumenti, komercijalni papiri i prenosivi certifikati o depozitu.

Kreditni (zajmovi)

31. Krediti su finansijska aktiva koja nastaje kada kreditor direktno pozajmi novčana sredstva korisniku kredita, za određenu namjenu ili bez namjene, uz obavezu korisnika da vrati dobijeni iznos novca uz ugovorenu kamatu, što se dokazuje neprenosivim dokumentom.

32. Zajam nastaje kada se jedno lice, zajmodavac, obavezuje da drugom licu, zajmoprimcu, preda u svojinu određenu količinu novca ili drugih zamjenljivih stvari, a zajmoprimac se obavezuje da poslije određenog vremena vrati istu količinu novca ili stvari u određenom roku, s naknadom ili bez nje.

33. Krediti i depoziti se razlikuju po osnovu dokumenata koji ih evidentiraju. Kategorija kredita obuhvata komercijalne kredite, hipotekarne zajmove, potrošačke zajmove, zajmove za kupovinu uz otplatu, zajmove za finansiranje trgovinskih kredita, finansijski lizing, ugovore o ponovnom reotkupu vrijednosnih papira i ostale vrste zajmova. Procjena vrijednosti kredita predstavlja izuzetak u odnosu na procjenu vrijednosti na osnovu tržišne vrijednosti ili adekvatne vrijednosti. Procjena vrijednosti kredita denominiranih u nacionalnoj valuti treba biti zasnovana na knjigovodstvenoj vrijednosti neizmirenih potraživanja kreditora (neizmirena glavnica uvećana za obračunatu kamatu) bez odbitaka za očekivane gubitke. Procjena vrijednosti kredita denominiranih u stranoj valuti treba se zasnivati na knjigovodstvenoj vrijednosti u

stranoj valuti pomnoženoj sa zvaničnim važećim srednjim kursom na posljednji dan izvještajnog mjeseca.

34. Ostalu pasivu čine podaci o očekivanim kreditnim gubicima, o rezervisanjima za kredite i ostaloj finansijskoj aktivi.

35. Banke u Bosni i Hercegovini su obavezne primjenjivati Međunarodne računovodstvene standarde i Međunarodne standarde za finansijsko izvještavanje, kojim se propisuje novi način knjigovodstvenog evidentiranja kredita, tj. vraćanjem iz vanbilansne evidencije u bilans, kredita «E» kategorije, kamate po nekvalitetnoj aktivi, te izmjene obračuna opštih i posebnih rezervisanja.

Dionice i ostali vlastiti kapital

36. Ova kategorija uključuje sve finansijske instrumente koji daju vlasniku pravo učešća u imovini i prihodu kao i dijelu neto aktive u slučaju likvidacije pravnog subjekta izdavaoca dionice.

Tehničke rezerve za osiguranja

37. Tehničke rezerve za osiguranja obuhvataju neto vlastiti kapital domaćinstava - stanovništva u rezervama za životno osiguranje i penzijskim fondovima, kao i plaćanje unaprijed premija i rezervi za neizmirena potraživanja. Na strani aktive finansijskih institucija ova kategorija prikazuje pretplaćene premije osiguranja koje su relativno malih iznosa. Tehničke rezerve za osiguranja pojavljuju se samo u izvještaju 4SR za osiguravajuća društva.

Finansijski derivati

38. Finansijski derivati predstavljaju finansijske instrumente koji su povezani specifičnim finansijskim instrumentom, pokazateljem ili robom, i putem čijeg se specifičnog finansijskog rizika (kao što su kamatna stopa, valuta, vlastiti kapital, cijena robe ili kreditni rizik) može trgovati s njihovim pravima na finansijskim tržištima. Vrijednost finansijskog derivata proizilazi iz cijene odnosnog predmeta.

39. Finansijski derivati se dijele na:

a) Termenske ugovore kod kojih dvije ugovorne strane dogovaraju razmjenu tačno određene količine dobara (stvarnih ili finansijskih), po unaprijed određenoj cijeni, na tačno određen datum, i

b) Opcione ugovore kod kojih kupac otkupljuje od prodavca pravo da kupi ili proda tačno određena dobra, po unaprijed određenoj cijeni, na tačno određeni datum ili prije tog datuma.

Ostala potraživanja

40. Ostala potraživanja uključuju:

a) Trgovinske kredite i avanse (avanse za rad koji je u toku ili treba biti započet ili plaćanja unaprijed za robu i usluge). Za razliku od kredita, trgovinski krediti su nekamatni finansijski instrumenti. Kada se trgovinski krediti daju finansijskim

institucijama, obično se odnose na finansijske usluge ostalim finansijskim i nefinansijskim institucijama,

b) Ostalo - kategorija Ostalo uključuje sve ostale stavke koje nisu uključene u ostale kategorije finansijske aktive: račune poravnanja, dividendi, stavke u procesu sakupljanja i ostala potraživanja - ostalo.

41. Računi poravnanja obuhvataju račune koji se koriste da bi se prikazala razlika u vremenu evidentiranja: kupovina ili prodaja finansijske aktive, na datum trgovanja kada nastaje promjena vlasništva, buduća plaćanja za nabavljenu/prodatu finansijsku aktivu. Potraživanja po osnovu dividende nastaju kada se evidentira dividenda u momentu nastanka odluke o plaćanju dividende i buduća plaćanja za nabavljenu/prodatu finansijsku aktivu. Stavke u procesu sakupljanja uključuju aktivu koja se direktno transferiše na račun depozitara, ali se ne mogu koristiti sve dok se klirinški proces ne završi. Ovi podaci se pojavljuju samo u izvještaju 1SR. MMF kvota se koristi za evidentiranje kvote koja se određuje na osnovu članstva u MMF-u i koja se periodično uvećava.

42. Razne stavke aktive je kategorija koja uključuje sve račune koji nisu klasifikovani nigdje drugo u bilansu stanja depozitarnih institucija. Ova kategorija uglavnom uključuje prelazne račune, sredstva odgođenog poreza, pretplaćene troškove zakupnina i ostalih troškova poslovanja.

Nefinansijska aktiva

43. Nefinansijska aktiva uključuje: materijalnu aktivu (proizvedenu i neproizvedenu) i nevidljivu aktivu, kako slijedi:

a) Materijalna aktiva može biti proizvedena i neproizvedena. Proizvedena aktiva se sastoji od fiksne aktive, sitnog inventara. Fiksna aktiva uključuje samo onu aktivu koja je u vezi s poslovanjem izvještajne finansijske institucije. Fiksna aktiva se prikazuje u njihovoj knjigovodstvenoj vrijednosti bez akumulirane amortizacije stalnih sredstava, a koja je prikazana na strani pasive u okviru Ostalih tekućih obaveza - ostalo.

b) Nevidljiva aktiva je aktiva za koju se ne evidentira odgovarajuća pasiva.

44. Nefinansijska aktiva uključuje zlato koje nije dio zvaničnih deviznih rezervi, držanje komemorativnih zlatnika i kovanica, umjetnička djela i ostalu aktivu koja nije finansijski instrument, koja se zahtijeva od institucija kao garancija za određena potraživanja.

Pasiva

Novac u opticaju

45. Novac u opticaju obuhvata novčanice i kovanice koje su po fiksnoj nominalnoj vrijednosti izdate od centralne banke kao zvanično sredstvo plaćanja u domaćoj ekonomiji. Za izračunavanje novca u opticaju isključuje se držanje novca kod

centralne banke od ukupnog iznosa izdatog novca. Ova kategorija se pojavljuje samo u izvještaju 1SR - Bilans stanja Centralne banke.

Depoziti uključeni u novčanu masu

46. Depoziti uključeni u novčanu masu obuhvataju prenosive ili transferabilne depozite i ostale depozite domaćih depozitarnih institucija koji se uključuju u nacionalnu definiciju novčane mase. Ova kategorija uključuje sve depozite domaćih institucionalnih sektora, osim depozita centralne vlade, depozita depozitarnih institucija i depozita nerezidenta.

Depoziti isključeni iz novčane mase

47. Depoziti isključeni iz novčane mase obuhvataju prenosive ili transferabilne depozite i ostale depozite koji nisu uključeni u nacionalnu definiciju novčane mase. Ova kategorija uključuje depozite centralne vlade, depozite depozitarnih institucija i depozite nerezidenata (uključujući MMF-ove račune br. 1 i 2, koji se pojavljuju samo u izvještaju 1SR - Bilans stanja Centralne banke).

Vrijednosni papiri, izuzev dionica, uključeni u novčanu masu

48. Ova kategorija uključuje sve prenosive finansijske instrumente uključene u nacionalnu definiciju novčane mase. Ona obuhvata vrijednosne papire, izuzev dionica, svih domaćih institucionalnih sektora, osim sektora centralne vlade, depozitarnih institucija i depozita nerezidenta.

Vrijednosni papiri, izuzev dionica, isključeni iz novčane mase

49. Vrijednosni papiri, isključeni iz novčane mase predstavljaju prenosive finansijske instrumente koji su isključeni iz nacionalne definicije novčane mase. Ova kategorija, uključuje vrijednosne papire, bez dionica, koje drže depozitarne institucije, centralna vlada i nerezidenti.

Kredit

50. Ova kategorija obuhvata, na strani pasive, sve kategorije kredita (osim trgovinskih kredita) i avansa od različitih institucionalnih sektora.

Tehničke rezerve osiguranja

51. Tehničke rezerve za osiguranja jesu neto vlastiti kapital domaćinstava - stanovništva u rezervama za životno osiguranje i penzijskim fondovima, kao i plaćanje unaprijed premije i rezerve za neizmirena potraživanja. Ove stavke se smatraju sredstvima korisnika i vlasnika polica osiguranja. Neto vlastiti kapital domaćinstava - stanovništva u rezervama za životno osiguranje i penzijskim

fondovima sastoji se od potraživanja imaoća polica u pogledu rezervi osiguravajućih institucija i penzijskih fondova. Plaćanje unaprijed premije i rezerve za neizmirena potraživanja predstavlja trenutna potraživanja imaoća police osiguranja i korisnika, a ne neto vlastiti kapital u osiguravajućoj instituciji.

52. Ostala pasiva uključuje:

a) Trgovinske kredite, koje čine trgovinski krediti primljeni za nabavku robe i usluga direktno od preduzeća, neprofitnih institucija i stanovništva i avanse primljene za rad koji je u toku ili rad koji treba biti preduzet ili unaprijed naplaćene robe i usluge,

b) Račune poravnjanja koji prikazuju obaveze finansijskih institucija za buduća poravnjanja, za aktivu koja je već nabavljena,

c) obaveze po osnovu dividendi - plative dividende proizilaze iz evidentiranja dividendi na dionice finansijske institucije u trenutku kada se iste objave, a ne onda kada se plate,

d) rezervisanja za kreditne gubitke, akumuliranu amortizaciju i gubitke nastale zbog smanjenja vrijednosti i stavke ostalih, u skladu s pravilima kompiliranja monetarne statistike, klasifikuju se u kategoriju Ostala pasiva - ostalo, dok se u skladu s nacionalnim računovodstvenim standardima i međunarodnim računovodstvenim standardima, ove kategorije ne vode na strani pasive u bilansu stanja, već se oduzimaju od preostalog iznosa aktive,

e) razne stavke pasive - uključuju sve račune koji nisu klasifikovani nigdje drugo u bilansu stanja depozitarnih institucija. Uglavnom ova kategorija uključuje: zadržane račune, rezervisanja (nevezano za rezervisanja za kreditne gubitke na lošu aktivu), različite poreske obaveze, zarade, zakupnine, dospjele obaveze, ostale troškove poslovanja, izdanje komemorativnih novčanica i kovanica (ova stavka se pojavljuje samo u izvještaju 1SR - Bilans stanja Centralne banke).

53. Dionice i drugi kapital uključuju:

a) Fondove vlasničkih doprinosa koji obuhvataju primarno izdate dionice i dionice izdate u ostalim formama vlasništva preduzeća. Fondovi vlasničkih doprinosa predstavljaju se u nominalnoj vrijednosti.

b) Zadržane zarade obuhvataju neto zarade (poslije oporezivanja) koje nisu distribuirane vlasnicima kao dividende ili namjenski izdvojene za opšte ili specijalne rezerve. Vrijednost zadržane zarade određuje se na osnovu njene nominalne vrijednosti.

c) Rezultat tekuće godine uključuje akumulirane prihode umanjene za rashode tekuće godine (u slučaju da zarade ili gubitak nisu uključeni u kategoriju zadržanih zarada). Finansijski rezultat se vrednuje po nominalnoj vrijednosti prihoda umanjenih za rashode.

d) Opšte i posebne rezerve su namjenski izdvojena zadržana zarada. Vrijednost opštih i specijalnih rezervi određuje se na osnovu njihove nominalne vrijednosti.

e) Alokacija SDR-a jesu protivstavka sredstvima u obliku SDR-a koje je MMF dodijelio Centralnoj banci. Ova komponenta dionica i ostalog vlastitog kapitala pojavljuje se samo u izvještaju 1SR, ali u izvještaju 1SR za Centralnu banku, ovaj iznos se ne uključuje u bilans stanja Centralne banke već se izvještava kao memo stavka u izvještaju o Neto poziciji Bosne i Hercegovine kod MMF-a. Vrijednost

alokacije SDR-a se određuje na osnovu tržišnog kursa na datum bilansa stanja (ili se mogu vrednovati u nominalnom iznosu, u skladu s nacionalnom praksom).

f) Valutna prilagođavanja jesu: neto vrijednost svih promjena u vrijednosti aktive i pasive u bilansu stanja depozitarnih institucija, osim promjena vrijednosti evidentiranih u bilansu uspjeha. Računi valutnog prilagođavanja se vrednuju po tržišnoj vrijednosti.

Klasifikacija institucionalnih jedinica u sektore za izradu SRF-a

54. Sektorizacija institucionalnih jedinica je ključni elemenat za sastavljanje i prezentovanje monetarne i finansijske statistike, jer identifikuje sektore koji su u posjedu novca i sektore koji su izdali novac. Institucionalne jedinice se razlikuju prema svojim ekonomskim ciljevima, funkcijama i djelovanju te se grupišu u sektore sa sličnim karakteristikama.

55. Institucionalne jedinice se klasifikuju u skladu sa SNA 93 i ESA 95 u slijedeće sektore:

- a) Nerezidenti,
- b) Finansijske institucije čine: Centralna banka, ostale depozitarne institucije banke, OFI, osiguravajuća društva i penzioni fondovi, ostali finansijski posrednici, osim osiguravajućih društava i penzionih fondova, finansijski posrednici,
- c) Nefinansijske institucije se dijele na:
  - Javne nefinansijske institucije koje kontroliše i osniva država, s najmanje 50% učešća, a obavljaju djelatnosti od opšteg interesa;
  - Ostale (privatne) nefinansijske institucije koje se bave proizvodnjom i prodajom dobara i usluga za potrebe tržišta su u većinskom privatnom vlasništvu pravnih ili fizičkih lica i obavljaju djelatnosti u cilju sticanja dobiti,
- d) Vlada, koja se dijeli na:
  - Centralna vlada - za izradu monetarne statistike Centralne banke, u centralnu vladu se uključuju institucije na nivou Bosne i Hercegovine, vlade entiteta Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, Vlada Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, fondovi socijalne sigurnosti na nivou entiteta;
  - Lokalna vlada - za izradu monetarne statistike Centralne banke, lokalna vlada u Bosni i Hercegovini uključuje vlade kantona i opštine.
- e) Stanovništvo ili domaćinstva mogu sačinjavati jedna ili više osoba koje sopstvenim ili zajedničkim radom ostvaruju prihode prodajom robe ili usluga na tržištu, troše stečeni prihod i dijele mjesto stanovanja. Sektor stanovništva uključuje pojedince, kućne radinosti, samostalne zanatske radionice, samostalne trgovinske radnje, itd,
- f) Nefitne institucije su na usluzi stanovništvu i nemaju za osnovni cilj sticanje profita, iako profit mogu ostvariti kroz obavljanje djelatnosti. Ovaj sektor uključuje: humanitarne organizacije, vjerske organizacije, sportske klubove, političke partije, sindikalne organizacije, privredne komore, itd.

56. Za pravilnu klasifikaciju sektora vlade u Bosni i Hercegovini u standardnim izvještajnim formama koristi se Uputstvo o klasifikaciji budžetskih korisnika i vanbudžetskih fondova u Bosni i Hercegovini, koje je donijela Centralna banka. U

SRF-u, pozicije koje se odnose na stanovništvo i neprofitne institucije koje služe stanovništvu prikazane su zajedno kao Ostali rezidentni sektori.

Struktura SRF-a konsolidovanih pregleda

57. Konsolidovani pregledi prezentuju agregirane izvještaje, u kojima se aktiva i pasiva finansijskih institucija primarno klasifikuje po sektorima držaocima finansijskih instrumenata. Konsolidovani pregled čine statičke i sveobuhvatne informacije o stanju na kraju mjeseca, koje predstavljaju podatke u skladu s osnovnim principima sektorske klasifikacije i agregacije instrumenata u odgovarajuće standardne kategorije.

Bilans stanja Centralne banke - monetarne vlasti

58. U Bilansu stanja Centralne banke, aktiva i pasiva se prezentuju klasifikovane po sektorima, i to: nerezidenti, centralna vlada, ostali domaći sektori koji obuhvataju OFI, lokalnu vladu, javne i privatne nefinansijske institucije i ostali rezidentni sektor. Aktiva i pasiva svakog sektora se klasifikuje po standardnim finansijskim instrumentima. Vrednovanje instrumenta uključuje obračunate kamate, ako je moguće iste izračunati.

Aktiva

59. U Bilansu stanja Centralne banke na strani aktive je prezentovana strana aktiva i potraživanja od domaćih sektora. Strana aktiva Centralne banke - monetarne vlasti obuvata: monetarno zlato, devize u trezoru Centralne banke, devizne depozite kod inostranih banaka, raspolaganja SDR-om, vrijednosne papire i ostalo. Potraživanja od domaćih sektora se odnose potraživanja od službenika Centralne banke po osnovu dugoročnih kredita i potraživanja od banaka po osnovu računa poravnanja.

Pasiva

60. Na strani pasive Centralne banke uključeni su:

a) rezervni novac (monetarna baza ili primarni novac) uključuje novac u opticaju, račune obaveznih rezervi banaka kod Centralne banke i depozite domaćih sektora u domaćoj valuti (osim depozita centralne vlade),

b) strana pasiva Centralne banke uključuje račune 1 i 2 za članstvo Bosne i Hercegovine u MMF-u, kratkoročne obaveze prema nerezidentima i depozite nerezidenata,

c) depoziti centralne vlade kod Centralne banke većinom se odnose na depozite centralne vlade u domaćoj valuti,

d) dionice i drugi kapital obuhvata početni kapital i rezerve, dionice i akumulirane dobiti banke od osnivanja,

e) ostale stavke (neto) su neraspoređene stavke pasive umanjene za neraspoređene stavke aktive.

Konsolidovani pregled banaka Bosne i Hercegovine

61. Konsolidovani pregled banaka u Bosni i Hercegovini (depozitarnih institucija) nastaje konsolidacijom međubankarskih obaveza i potraživanja i predstavlja aktivu i pasivu banaka, klasifikovanu po sektorima. Aktiva i pasiva svakog sektora se klasifikuje po standardnoj definiciji finansijskih instrumenata. Vrednovanje instrumenta uključuje obračunatu kamatu, ako je moguće istu izračunati.

Aktiva

62. Aktiva obuhvata slijedeće glavne kategorije: stranu aktivu, račune rezervi banaka, potraživanja od centralne banke, potraživanja od vlade, potraživanja od ostalih domaćih sektora (nefinansijskih javnih institucija i privatnih institucija, OFI-ja i ostalih rezidentnih sektora), kako slijedi:

a) strana aktiva se odnosi na potraživanja depozitarnih institucija od nerezidenata, po osnovu deviza u trezorima, depozita kod nerezidenata u stranoj valuti, kredita datih nerezidentima, potraživanja od nerezidenata po osnovu vrijednosnih papira u stranoj valuti i ostalih potraživanja u stranoj valuti;

b) rezerve se odnose na račune rezervi koje banke drže kod Centralne banke u domaćoj valuti i gotovinu u trezorima;

c) potraživanja od sektora vlade obuhvataju potraživanja po osnovu kredita institucijama vlade, vrijednosnih papira izdatih od sektora vlade i ostalih potraživanja sektora od svih nivoa sektora vlade: centralne vlade (institucije Bosne i Hercegovine, vlade entiteta, entitetskih fondova socijalne sigurnosti i Brčko Distrikta BiH) i nentralne vlade (vlada kantona i opština);

d) potraživanja od ostalih domaćih sektora obuhvataju potraživanja po osnovu kredita od nefinansijskih javnih preduzeća, nefinansijskih privatnih preduzeća i udruženja i OFI-ja i ostalih domaćih sektora koja uključuju stanovništvo i neprofitne institucije i ostale. Pored potraživanja po osnovu kredita, u ova potraživanja se uključuju i potraživanja po osnovu držanja vrijednosnih papira navedenih sektora, potraživanja po osnovu avansa i garancija datim ovim sektorima, te ostalih dospeljih potraživanja.

Pasiva

63. Na strani pasive Konsolidovanog bilansa banaka osnovne stavke su strana pasiva, depoziti klasifikovani po tipu i likvidnosti (uključeni u standardnu definiciju novčane mase), vladini depoziti, krediti od domaćih rezidentnih sektora, računi kapitala i ostala neklasifikovana pasiva, kako slijedi:

a) strana pasiva se odnosi na obaveze banaka prema nerezidentima i uključuje stranu pasivu na osnovu prenosivih i ostalih depozita nerezidenata, kredite od nerezidenata, vrijednosne papire nerezidenata, trgovinske kredite i avanse nerezidenata i ostale račune dugovanja;

b) u Konsolidovanom pregledu banaka depoziti centralne vlade se evidentiraju odvojeno, s tim da se ovi depoziti isključuju iz definicije novčane mase;

c) depoziti se dijele na prenosive i ostale depozite u domaćoj i stranoj valuti i obuhvataju depozite lokalne vlade, nefinansijskih javnih preduzeća, privatnih preduzeća, nebankarskih finansijskih institucija i ostalih rezidentnih sektora;

d) dionice i drugi kapital uključuju fondove vlasničkih doprinosa na osnovu vlasnika banaka, zadržane zarade, rezultat tekuće godine, opšte i posebne rezerve kao i valutna prilagođavanja;

e) ostale stavke (neto) su nelocirane (neraspoređene) stavke pasive, umanjene za nelocirane (neraspoređene) stavke aktive, koje takođe uključuju i ograničene depozite.

Monetarni pregled ili konsolidovani pregled depozitarnih institucija

64. Ovaj pregled prezentuje konsolidovanu aktivu i pasivu svih institucionalnih sektora uključenih u sektor depozitarnih institucija - Centralne banke i banaka. Monetarni pregled je pogodan za analize tokova bankarskog sektora jer predstavlja konsolidovani bilans bankarskog sistema.

65. Glavne komponente Monetarnog pregleda jesu neto strana aktiva, domaći krediti, novac, depoziti po ročnosti, računi kapitala i ostale stavke neto, kako slijedi:

a) Neto strana aktiva, koja predstavlja razliku između zbira stranih aktiva Centralne banke - monetarne vlasti i banaka u Bosni i Hercegovini i zbira stranih pasiva Centralne banke - monetarne vlasti i banaka u Bosni i Hercegovini,

b) Domaći krediti predstavljaju potraživanja banaka od svih domaćih sektora, s tim da su potraživanja od centralne vlade iskazana u neto iznosu, tj. umanjena za depozite centralne vlade kod Centralne banke i kod banaka u Bosni i Hercegovini,

c) Novčanu masu M2 čine monetarni agregati: novac, M1 i kvazi-novac, QM:
- Novac, M1, čini gotovina izvan banaka i prenosivi depoziti u domaćoj valuti svih domaćih sektora, osim depozita centralne vlade i depozita banaka;
- Kvazi-novac, QM, obuhvata ostale depozite u domaćoj valuti, prenosive i ostale depozite u stranoj valuti svih domaćih sektora, osim depozita centralne vlade i depozita banaka,

d) Ostalu pasivu čine obveznice, krediti, dionice i drugi kapital i ostale stavke (neto). Ostale stavke (neto) jesu nelocirane (neraspoređene) stavke pasive umanjene za nelocirane (neraspoređene) stavke aktive. U ostale stavke (neto) takođe su uključeni i ograničeni depoziti, protivstavke fondova i vladini fondovi za kreditiranje.

Diseminacija podataka

66. Podaci monetarne statistike Centralne banke proizvedeni su na osnovu nove metodologije MMF-a za monetarnu statistiku i objavljuju se u „International Financial statistics - IFS“, mjesečno.

Internet stranica Centralne banke

67. Na internet stranici Centralne banke objavljuju se:

- 1SR - Bilans stanja Centralne banke, mjesečno,
- 2SR - Bilans stanja banaka Bosne i Hercegovine, mjesečno, i
- 4SR - Bilans stanja OFI-ja Bosne i Hercegovine, polugodišnje.

68. Pored konsolidovanih pregleda, na internet stranici Centralne banke objavljuju se:

- set pratećih tabela o monetarnom sektoru Bosne i Hercegovine na mjesečnoj osnovi, o monetarnim agregatima, kreditima, depozitima po ročnoj, valutnoj i sektorskoj strukturi,
- SRF za dostavljanje podataka - 1SR, 2SR (2SR prošireni) i 4SR.
- arhiva podataka monetarnog sektora.

69. Podaci se objavljuju u skladu s Kalendarom objavljivanja podataka finansijskog sektora Bosne i Hercegovine, 4-5 sedmica po isteku izvještajnog mjeseca za monetarni sektor.

70. Mjesečni podaci su dostupni korisnicima kroz kvartalne biltene i godišnje izvještaje i mjesečne informacije za Centralnu banku, koji se objavljuju na internet stranici Centralne banke.

71. Ovo uputstvo stupa na snagu danom donošenja.

GUVERNER
dr Kemal Kozarić